

ФАНТАСТИКАТА ПРЕДУПРЕЖДАВА

Разговор с Петър Бобев

Досега имахме два обстойни разговора, засягащи директно вашето творчество и пристрастията ви („Приключения – фантастика – съвременност“ – в. „Орбита“ от юли 1979 г., и „Приключението – средство, а не цел“ – в. „Литературен фронт“ от август 1984 г.). Оттогава, както се казва, изтече доста вода, а и излязоха нови ваши книги с много интересни хрумвания и хипотези. Това ми дава повод да ви попитам:

– С течение на годините промени ли се разбирането ви за фантастиката? Какво е всъщност тя?

– Направо: най-древната литература. Какво друго представляват тогавашните митове и легенди? Това продължава и през античността: „Илиада“ и „Одисея“, „Енеида“, „Метаморфози“. Все по времето, когато човечеството още е притежавало въображение, преди агресията на трезвия разум.

– Не пресилвате ли?

– Дори опитвам да омекотя изводите си. За да не извадя от душевното им равновесие по-темпераментните си опоненти. Още тогава, в античността, се отделя като самостоятелен клон научната литература, а в художествената се обособяват два раздела: реалистичен и фантастичен. С най-ярки представители по-късно на последния: „Божествена комедия“, „Фауст“ и други, а вече в по-ново време – „Портретът на Дориан Грей“, „Шагренова кожа“ и пр.

– Те научна фантастика ли са?

– Естествено – не. Те са продължители на чистата фантастика. Едва при разцвета на рационализма фантастичният елемент се свързва с положителната наука (Хърбърт Уелс, Жул Верн и др.).

– Чиста фантастика и научна фантастика? Изяснете се!

– Разликата е толкова очевидна, та се чудя как все още някои не могат да я схванат. Чистата фантастика използва художествената измислица, а научната – строго научна хипотеза: биологична, космологична, физическа, историческа. Само че за да се установи тази разлика, е нужен здрав научен миروглед.

– А при вас? Как изниква хипотезата ви?

– Ако можех тъй лесно да отговоря на този въпрос, щях да организирам съкратени курсове по фантастика. Имам само едно обяснение – подсъзнанието. В даден момент, без да си го търсил, в главата ти се мярва някакво хрумване. И ти казваш: „Това може да влезе в работа“.

– Как тогава с художествени средства изпреварвате диренията на учените по света?

– Съвсем не се блазня с това. Защото както аз, така и най-великите фантасти не изпреварват учените. И едните, и другите започваме от някой новооткрит факт (например: подводницата на Фултън и „Капитан Немо“ на Жул Верн). Нашето предимство е, че можем веднага да го облечем в някаква художествена форма, а за учените са необходими много години, докато аргументират изводите си. Мнозина смесват фантастиката с прогностиката. Неоснователно. Прогностиката е опит за наука, а фантастиката – само художествена литература. Не споделям мнението, че научната фантастика притежава ясновидски дарби. Тя не „предсказва“ събитията, тя има за цел единствено да предупреждава.

– Какво е отношението ви към утопичните романи?

– Смятам, че никой не е в състояние да предвиди как ще се развива обществото. Толкова опити са правени в тази насока и – все напразни. Утопиите изразяват само мечтата за съвършенство: и „Идеалната държава“ на Платон, и „Утопия“ на Томас Мор, и „Мъглявината Андромеда“ на Иван Ефремов...

– Твърдите, че научната фантастика има за цел да предупреждава за опасностите, които застрашават човечеството. Как?

– Чрез довеждане на някоя съвременна слабост на обществото до абсурд тя иска да внуши какво ни очаква, ако не осъзнаем навреме този недъг. Ето например демографския взрив. Всички държави се състезават как да увеличат раждаемостта. То се знае защо – за повече войници и работна ръка. А то и сега половината от хората на Земята гладуват. Но не е само гладът. Ами изчерпването на природните ресурси? Ами замърсяването на околната среда?

– Имате ли рецепта срещу това?

– Само две. Едната – да се ограничи до възможния предел раждаемостта. Бих казал дори еретичната мисъл – да се стигне до отрицателен прираст. По-малко хора, но по-сносен живот. И втората – човечеството да ограничи

лакомията си. И то не само към храната. А и свръхконсумацията на всякакви блага, необузданата вещомания, израз на чувството за превъзходство. Отпадъците задръстват света. Те, замърсителите, са по-опасни и от глада. Човечеството, видът „хомо сапиенс“, може да загине от тях, както безмозъчните винени дрожди загиват от отпадъка при тяхната жизнена дейност – алкохола. Ако искаме да оцелеем, сме длъжни да ограничим до минимум, до най-потребното консумацията. Не колкото Диоген, но поне в посока към неговата философия – повече духовност!

– Духовност! А нещо по този въпрос у нас?

– Между човека и животното има само една отлика – чувството за срам. Напоследък това чувство закърява съвсем. И отликата отпада. Днес от нищо нямаме срам. Преди години бих нарекъл това „синдром на духовна имунна недостатъчност“ – неспособност да се противопоставяме на грозотата, липса на „имунитет“ срещу нея: в модата, в изкуството, в междучовешките отношения. Днес мога да заявя без колебание, че този синдром е придобил епидемични мащаби. Не знам какво точно значи култура, но чувствам съвсем осезателно какво е липса на култура. Също и в политическия живот. Всички се разприказвахме за демокрация. А какво излиза? Демокрация не значи само стачки и конкурси за монокини. Ние изведнъж научихме всичките си права. Не разбрахме само, че права се бранят със задължения. И най-лошият ред е по-добър от безредието. Нашата цивилизация няма да загине от сблъсък с астероид, а от сблъсък с безсрамието.

– След историческите ви романи – тетралогията „Съкровището на Лизимах“ (включваща „Отровният пръстен“, „Мечът на Атила“, „Калиакра“ и „Куцният дявол“), след „Драгота – морски хайдутин“, „Позорът на Один“, „Гладиаторът“ и др. напоследък забелязвам предпочитание към фантастиката, в която област докосвате най-нови тенденции в науката и важни проблеми на нашата съвременност – „Разум в бездната“, „Фаетон“, „Зеленият вампир“, „Каменното яйце“... Как да разбираме това?

– За никой от историческите ми романи не са написани поне два реда, та дори и отрицателни. А за всяка от научнофантастичните ми книги е излязла поне една унищожителна критика. И това ме тонизира. А сега сериозно. Развитието на днешната наука, особено биологичната, е тъй стремително, че не мога да устоя да не отразя поне частица от него. Хипнотизира ме. Но това съвсем не означава, че се отказвам от историческия жанр. Особено сега. Запомнил съм следния афоризъм от баща ми (и то професор по история): „Историята е наука, от която никой не си взема поука“. За да не бъде така, за

да се предпазим от нови фатални исторически грешки, ми се ще да препоръчам на управниците ни да прочетат внимателно с всички изводи историята на България в края на XIV век.

– А съвременната тема?

– Към нея имам направо алергия. Край мене гъмжи толкова съвременност! Особено пък „психологическите“ книги. За мен те са пикантни клюки, предадени с художествени средства. Не съм склонен да надничам през ключалките, за да изкарвам на показ кирливото бельо на комшиите. Предпочитам изградените от въображението, от мечтанията образи и съдби. За да предам с тях по-точно идеите си.

– Напоследък вестниците просто гъмжат от съобщения за появата на тайнствения „Кики“ в разни области на страната, за загадъчния НЛО-триъгълник над Белгия, за неочаквани снимки на нови слънца и нови вселени. Вярвате ли в посещението на другопланетни на Земята? Ще настъпи ли очакваният Контакт, или ще си останем сами във Вселената?

– Аз съм фантаст, здраво стъпил върху Земята, върху основите на съвременния научен мироглед. Подчертавам – „съвременния“. Ако нова научна революция, нов Айнщайн я промени, ще трябва да се променям и аз. При това положение не се осмелявам да отричам категорично вероятността и за подобни неидентифицирани обекти. Но не мога да се съглася, че съществуват, преди това да бъде научно доказано. Не е изключено по теорията на вероятностите сред милиардите милиарди звезди на Вселената да се срещат подобни на земните условия за зараждане на разум. Но дори да го има, прекият ни контакт е невъзможен поради поставената от природата бариера – скоростта на светлината. Най-първо жадните за свръхестественото първобитни хора виждали духове, после – богове (даже имали любовни връзки с тях), а след това на вярващите взели да се явяват светците, а пък сега – НЛО. Ами за „полтъргайста“ какво да кажа? Изглежда, той е „Пътят към Европа“ на нашенските родни таласъми...

– Настъпи ново време и многобройните вече издания се стремят да привлекат повече и повече читатели: с невероятното, с малко очакваното, със сензационното. Как ще „задържите“ занапред вашите читатели? Какво смятате да им поднесете?

– Със зачервени от четене на вестници очи на българина не му остават сили и време за художествена литература и за изкуство въобще. Наблюдавам такова опразване на духовния живот, каквото е непознато до момента в историята

ни. Вестникарската „ламя“ изяжда художествената литература. А как ще се опитам да „задържа“ читателите си? Като им предлагам същото, което съм им предлагал и досега. Литература с въображение и научна достоверност, без сензации и евтини ефекти. Инак за това кога ще излязат следващите ми книги, последна дума има все същата „ламя“.

ЧАВДАР ГЕШЕВ

[Назад към основната страница](#)